

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

## Zikmund Winter



*Český spisovatel, autor kulturně-historických studií, historických humoresek, novel a jediného historického románu – Mistr Kampanus. Položil základy literatury faktu.*

- Zikmund Winter se narodil v Praze v rodině zvoníka pražských kostelů a posluhovačky
- Vystudoval zde Akademické gymnázium, po němž se rozhodl stát se knězem a začal studovat teologii pod záštitou rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou. Po roce studií toho však zanechal a začal studovat **historii** na Filozofické fakultě.
- Po absolvování studia nastoupil 1. října 1873 na své první **učitelské místo na reálku v Pardubicích**, kde jako jednoroční suplent vyučoval dějepis, zeměpis, češtinu, němčinu a logiku. Od 1.října roku 1874 učil na reálce v Rakovníku. Roku 1884 odešel vyučovat do Prahy na akademické gymnázium.



evropský  
sociální  
fond v ČR



## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- Osudem se mu stal **rakovnický archiv**. Zsvěřil ho do minulého života nevelkého venkovského města, podporoval a rozvíjel jeho zájem o poznávání všednodennosti i toho, jak lidé v minulosti bydleli, jak se odívali, vzdělávali, cestovali, čím se živili, jak se bavili, oč se soudili. Nejcennější fondy rakovnického archivu jsou ze 16. a 17. století – to je také doba, jež si Winter oblíbil. Prašné prostředí archivů vyvolalo u spisovatele krční nemoc, která mu později až bránila v pramenném studiu.
- **V generačním sporu** koncem 19. století se přiřazoval k Vrchlickému a Jiráskovi (s Jiráskem, Raisem a M. A. Šimáčkem sedal v redakci časopisu Zvon). Pojetím dějin a člověka v nich, způsobem práce s archivním materiálem a s jazykem stál ovšem jinde než jeho přítel A. Jirásek – blíže mladým moderním snahám. Stával ovšem ve stínu populárnějšího Jiráska. K vydání svých prvních spisů byl vybidnut až těsně před smrtí.

### DÍLO:

- dějiny českých měst  
Starobylé obrázky z Rakovnicka (1886, 2.díl 1888)  
Pražské obrázky (1893)
- historické novely  
Nezbedný bakalář (1883)  
**Rozina Sebranec** (Praha 1903/1905) - příběh temperamentní dívky, původem nalezenice, svěřeného do výchovy bezdětným manželům. Citově strádající hrdinka se hladově vrhá do sporných milostných vztahů, neumí rozpoznat faleš ani si vážít upřímného citu, těžko se vyrovnává s pokrytectvím a nechápe, proč proti sobě popuzuje stále více lidí  
**Mistr Kampanus** (1906-07) – životopisný román, pojednává o Janu Kampanovi Vodňanském a poměrech na Karlově univerzitě kolem roku 1620.
- vědecká literatura napsaná formou beletrie

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ



(1909)

- *životní osudy tehdejšího rektora vysokého učení Karlova a humanistického básníka, mistra Jana Kampana Vodňanského*
- *s historickým materiálem nakládáno volně*
- *mistr Kampanus ve snaze zachránit suverenitu univerzity konvertuje ke katolictví, prochází fází výčitek svědomí a poté, o se jeho úsilí ukáže jako zbytečné, páchá sebevraždu*

## DIES IRAE

(úryvek z IX. Kapitoly)

Vtom rána z děla. –

Pátá hodina ráno. –

Dvacátý prvý den června, líbezného měsíce.

Rána znamená k popravám.

Den zlosti a hněvu.

\*\*\*

Kampanus, pokud veliké, těžké tělo jeho stačilo, běžel k paní Sixtové, aby ji dle slibu těšil v hodině největšího zármutku. Cestou vrážel do něho obecný lid,



evropský  
sociální  
fond v ČR



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání  
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM  
PRACHATICE

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

který se bral k divadlu vzácnému. Mřížku na hořejším **mázhauze** domu Sixtovic Kampanus takřka vyrazil, jak pospíchal, paní zastal v pokoji klidnou, stáhla si čepeček doprostředu hlavy, aby skryla lysinu, a uvítavši **uryšeného** lektora, vypravovala, že před chvílí tu byl kanovník Plotayz s ubezpečením, že panu manželu jejímu hrdlo bude darováno.

To rád slyšel, velmi rád Kampanus, tiskl paní ruce, jako by děkoval za tu zprávu, a ihned mu v mysl přiskočilo, že také jiní z odsouzených vyvážnou, že pod štítem spravedlnosti nebude provedena msta krutá.

Vtom zadrnčí několik bubnů.

Kampanus vyhlédne oknem, z něhož kosmo poněkud viděti na rynek. Viděl vojáky a skoro jen vojáky. Ke středu **ryнку** shromážděna jízda, všude jinde, kam oko dohlédalo, pěší **knechti** v čtyřhranných tlupách – nad hlavami vojáků právě naproti Kampanovi při prostředku v rynku bělala se nová šibenice s novým žebříkem. Z černého teatrum spatřil rektor jen roh; víc z okna Sixtova nebylo lze zahlédnouti.

Však přec!

V domě právě naproti, přímo za bělostnou šibenicí, v domě bývalého direktora Dvoreckého, už kolik neděl neobydleném, od Michny zkonfiskovaném, otevírají se okna. Pan Michna v okně.

Což ten by tu dnes scházel, vždyť hlavně on se svou kanceláří doporučil a dodal osoby a jejich provinění krvavém krvavému soudu, proč by se nešel podívat na dílo, jehož jest pomocníkem?

Nějaký lokajský člověk otevírá druhé, třetí okno – v jednom, ejhle, kníže Lichtenštejn – toť on, vlasy nazad česané, ulízané, skoro žádné vousy; při něm nějaká nádherná paní, černovlasá, pružná v pohybech, snad paní Polyxena kancléřova, arci, takového divadla svět neviděl a neuvidí snadno. – V posledním okénku na konci domu opičí zarostlá tvář pana Fabriciusa. Jde se podívat na smrt těch, kteří mu určili smrt shozením do veliké hloubky, – vedle Fabriciusa zasedá paní Mollerová, masitá, bledá, s pavím peřím na červeném klobouce. – Ten oblý nevysoký muž za ní se skly na očích podoben mistru Jiřímu Mollerovi.

Ej, s nechutí odvrátil oči od těch oken Kampanus, nahlas říká, že šťastni jsou chudí srdcem, neboť těch nic nezabolí.

Zazní od rathauzu klinkavý zvonek. Umíráček?



evropský  
sociální  
fond v ČR



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání  
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM  
PRACHATICE

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vtom slyší rektor zdola pod sebou z davu, jenž tísnil se v Celené ulici za zády vojáků, volati jméno Šlika.

„Šlik vyšel! To je hrabě Šlik!“ volali diváci, kteří vyšplhali se na sudy a štoky, od Sixtů z hostěnice vypůjčené.

Nějaký hlas od rathauzu slabě doniká; bubny zahřmotí po něm, když ten hlas zhasnul.

„Ťal!“ křičí jeden na sudě.

„Hu, padla! A – teď natahují ruku na špalík, je bílá, už je dole!“ vzkřikne druhý.

„Teď to všecko zabalují, odnášejí!“ volá třetí.

Bubny zmlkly.

„Koho teď vyvedli?“ ptá se jeden.

„To je pan Budovec!“

„To není Budovec!“

Kampanus neposlouchal dále, odtrhl se o okna. Paní Sixtové, při okně sedící a na modlitbách čtoucí, ve chvatu řekl rektor něco zamotaného a pryč.

Nejsa mocen sebe utíkal po širokých schodech dřevěných dolů a odtud průjezdem z domu ven a přímo naproti, hustem lidí protlačil se skrze veliká vrata fary týnské do prázdného kostela, rychle pod kruchtou, kde po straně je vchod k věžím –

„Chci vidět,“ říkal si ztřeštěně...

„Co vidět? Proč vidět? Utec raději, Kampane!...“

„Neuteku, chci vidět, zdali možná, aby tolik lidí ze světa sprovodili, budou rozdávat milost, veniam, to chci vidět, milost, milost-“

Vyběhl ze šneku tmavého a kamenného na schody světlejší, dřevěné – vážný mistr a rektor běře ty schody po dvou – a již je v gotických dvířkách otevřených, již je na kamenné dlouhé úzké pavlači kostela Mateře boží právě pod husitským velikým pozlaceným kalichem.

Vyplašil tu hejno holubů šedých, kteří strachem a s nemalým pleskotem svých perutí vylítli výše do špicí týnských věží štíhlých a krásných.

Kampanus holubů sobě ani nevšiml.



evropský  
sociální  
fond v ČR



## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zhluboka dýchaje opřel ruce o kamenné zábradlo a hleděl dolů s napětím nejostřejším. Hleděl dolů přes dva štíty a dvě střechy domovité, které mu zůstaly hluboce pod nohama, hleděl přes hlavy několika vojáků přímo k rathauzu, k černému lešení, co tam, co tam?

Právě odnášejí zakuklení černí hrobníci tělo v černé sukno zabalené, nesou je po schůdkách dolů pod lešení.

Tam tedy příšerný sklad.

Kat, silný člověk, šedivě oděný a s malým selským kloboučkem navlečeným na hlavě, utírá hadrem potřísněný meč.

Nad bohatými krámcí zrovna pod kaplí sedí řádkou mužové v tmavých, bílých širokých krejzlech, pod špičatými klobouky černými.

Kampanus poznává tři císařské rychtáře, Ostrštoka, Šrepla a z Malé Strany Hegnera, vedle nich poznává tělnatého talovitého pana Kapra, druhých nepoznává, jsou to cizí tváře.

Kampanus chápe, že jsou to páni, kteří musí býti svědky toho, že ortel přišel k exekuci. Sedí pod sličnou kaplí rathouzní v hovorech, jako by se dívali šermířské škole, cizí utrpení je v příjemné bezpečnosti bezpochyby polechtává.

Z jednoho z velikých oken, v dvéře proměněného, po schůdkách jde rychtář městský, za ním skoro v patách pan Harant, vedle něho a za ním čtyři jezuité s rukama sepjatýma.

Modlí se nahlas.

Modlitebné čtyři hlasy donikají až sem nahoru na kamennou pavlač kostelní.

Harant stojí vzpřímen jako jedle. Obhlédá rynek, pan Harant je voják, jenž smrti již kolikrát hleděl do očí. Teď hledí nahoru ke kostelu Mateře boží – vidí? Nevidí?

Nějaký tenký hlas čte vinu a ortel – červená vyprejštěná tvář – toť Pieček Smržický, jenž čte.

Dočetl.

Harant zdvihá ruku, snad chce mluvit.

Udeřeno v bubny, aby nebylo slyšeti, kdyby chtěl promluvit. Snad by neřekl pánům pod kaplou nic milého.

Harant jde ke kříži, klekne, jezuité klekají s ním. Bubny třeští.



evropský  
sociální  
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání  
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM  
PRACHATICE

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pán má ruce spjaty, nemodlí se dlouze.

Vstává křepce.

Sluha chce svlékati pánu kabátec. Sluha je snad rozčilením a lítostí velmi neobratný – pán se svléká sám. Jezuité mluví mu. Pán jim podává ruku. Kleká ke špalku.

Kat se zvolna blíží.

Kampanus spolehl na zábradlo lokty a zahradil, zatlačil si oči pěstmi. A když zase oči otevřel, černí hrobníci odnášeli pod lešení nové vzácné břemeno.

Pošmourná oblaka rozestoupila se, otevřel se kus modrého nebe, slunce naráz zlatem svítivým polilo celý dům rathouzní, Šmerhof a všechny úzké domy sousední, zlatem poprášilo černé theatrum, husté ostré černavé stíny ze soch a fial padly dlouze na zeď rathouzní. Cimbál na věži, z okna u střechy venku zavěšený, bije německou hodinu ranní sedmou, hlas jeho se chvěje, jako by naříkal.

A zase schází po schůdkách z okna městský rychtář, však za ním teprve po chvíli objevil se v okně rathouzním v plném slunci pan Kaplíř.

Opíral se o kněze Jana Rosacia rukou jednou, o berličku rukou druhou. Stařec vetčný, tenounkých nohou, ale hlavu má vztyčenou jako rytíř, jenž kráčí k zápasům na kolbiště.

Malými krůčky došoural se ke kříži, upadl na kolena těžko a velmi neobratně. Vrásčitým čelem a šedinami svými dotekl se kolenou vyřezávané sošky visícího Krista Ježíše a dlouho se modlil.

Pieček dávno přečetl vinu a ortel.

Páni pod kaplou se netrpělivě pohybují. Jak by ne — ještě tolik poprav, nač zbytečné protahy a zdržení.

Jen kat nedává znáti, že by pospíchal. Stojí přitištěn ke zdi nehybně jako kamenná socha nad jeho hlavou. Snad mu líto starého rytíře, snad se mu ani nechce surovou ranou zničit život zvadlý, jehož již beztoho tak namále.

Pan Kaplíř s Bohem promluvil. Služebník a kněz pomáhají mu vstáti od kříže. Vedou ho k špalku. Svlékati pána není potřebí. Límec kabátce již večer dal odříznouti. Krk je nahý, odkrytý tak, jak ho míval, když byl dítětem.

S velikým namáháním pokleká starý muž k špalku, klade třaslavou hlavu bílou na krvavý štok — bubny už chvíli vřískají, kat přistupuje, hned zase odstupuje, mluví s rychtářem, rozkládá rukou, pán hlavu zdvihá — klade ji lépe, jinak, znova — již patrně, že kat nechtěl nezdařeným dílem pánovi způsobiti





evropský  
sociální  
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání  
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM  
PRACHATICE

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

bolest, — ano, teď kat již rychle vykoná, co mu poručili, teď pán hlavu položil dobře, kat již drží vysoko oběma rukama široký meč.

Kampanovi se zatočila hlava, rozzívl ústa a veliké jeho tělo naráz zhroutilo se v uzounké pavlači kostela Týnského, zmrtnělo a bylo jako bez duše(...)

Probudil se z mdloby jako z těžkého, hlubokého spaní.

Nevěděl, kde je.

Nad sebou viděl stěnu nekonečnou, načernalé zdi, plné kamenných výstupků, a viděl oblaky tmavé, které letěly jako běsi. Chvilími se trhaly od sebe a otevíraly modré nebe, plné paprsků zlatých.

Zdvihl hlavu, o loket se opíraje. Skrze kamennou prolamovanou mříž viděl v modravé dáli tichý kraj, blíže utkvěly oči jeho na zelených bocích mírných hrbečků zemských, poznával holou skálu Vyšehradskou a pod ní dřevěné zahrady. — Zdvihl se výš, proti sobě zřel celou šíří horu Petřínskou, z jíhož lůna zeleného vyhlížel Sion bílých kněží, viděl v zeleném hustém věnci hrad českých králů, jemuž stráží jest věž bílá na jednom konci a mračí se věž černá na konci druhém.

Vše ve světle a v mlčení velikém.

Zahřmotí bubny.

Kampanus jįť ví. Bože nebeský, již ví!

Věž rathouzní, čtyři věžičky v rozích, na tramě cimbál — dole černé theatrum.

Kampanus vymrští se.

Slyší hlas čtoucí, vždy stejný, hrozný, protivný.

Zírá jako v smrtelné úzkosti dolů.

Poznává přítele, sousedu pana Sixta.

Shrbený, šedivá dlouhá brada.

To on.

Kat prohlíží ostří meče.

Dočteno.

Zavíří bubny. Vtom od schůdků povystoupí muž v červeném taláru, v kožešinném plášti kanovníků zámeckých. Něco oznamuje černým mužům pod kaplí, odevzdává jim papír.

Ti se uklánějí.

Kanovník odvádí Sixta po dřevěných schodech do okna, kdež zmizeli v temnu. Sixt svoboden.





evropský  
sociální  
fond v ČR



EVROPSKÁ UNIE



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,  
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY



OP Vzdělávání  
pro konkurenceschopnost



GYMNÁZIUM  
PRACHATICE

## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Snad víc jich osvobozeno bylo a bude — vždyť všechna vina Sixtova jen ta, že byl direktorem, a takových je víc.

Ne, ne, sotva komu odpustili. Je viděti dílo katovo, na trámě z okna visí dvě těla, hlavami k sobě, jako by líbala se, Krutnauer, Sušický, ti to jsou, ti odsouzeni k tomu trámu z okna — a bože, tam na bílé šibenici tělo třetí v hrozném lomcování. —

Lippach kněz vede doktora Jessenia na theatrum.

Je to on! Jessenius.

Živý, smělý, prudkých a pružných pohybů, však hlava a dlouhý ostrý knír, do nedávna černý jako uhel, bělají se.

Rychle ohlédl se Jesenský kolem, ale chvíli zahleděl se ke kostelu sv. Salvátora — snad myslil na svoji dívčičku malou, která tam bydlí. —

Kampanus je nanejvýš vzrušen, mluví: „Bože, lítost mi proboduje srdce, snad, Bože, nedáš zohaviti těch, kteří tu zemi vzdělávali, snad přece nedopustíš dokonce vykořeniť těch, kteří ji milovali, Bože, jenž svým hlasem lámals cedry na Libaně, nespi, nespi, proč spíš?“

Ten bídný advokát a lichvář čte ortel. —

Kampanus s hrůzou čeká, že někdo vystoupí, však nikdo, nikdo nevystupuje, aby ohlásil pardon, soudcové a rychtáři sedí nehybně, ztrnule. Kat jde zvolna k bývalému rektorovi Karlovy universí — nemá meč — má něco jiného v ruce, takže přece bude mu řezán jazyk, kterým ozdobně mluvíval králům a knížatům.

Co to? Proud krve z úst Jesenského, kucká se, krev řine se po prsech — „Šlachtata!“ vzkřikl Kampanus. „Šlachtata! Šlachtata!“ — Tak volaje hlasem sípavým, zoufalým, vysokým, utíkal Kampanus do šera věže, po schodech dřevěných hnal se dolů, třísky ostré zadíraje si do rukou a o trámy do hlavy se tluka, hnal se do tmy schodů šnekových, do tmy, do vlhkého chladna, a tu ve tmě klesl na schod a vypukl v hrozný, křečovitý, příšerný pláč —.

*Dies irae (lat.) – den hněvu;*

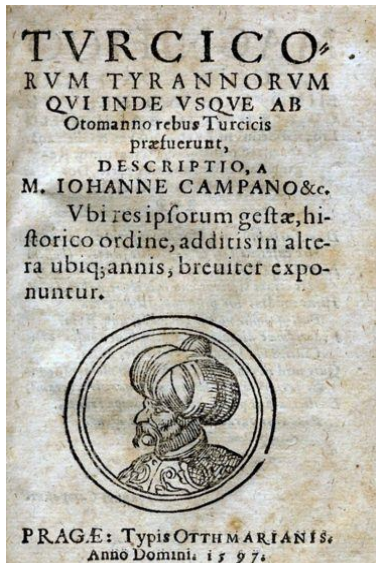
*teatrum (lat.) – zde lešení;*

*rathauz (z něm.) – radnice;*

*kruchta (z lat.) – vyvýšené místo v kostele, zvl. pro zpěváky;*

*vyprejštěný – puchýřkovitý*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ



Obrázek 1: Tiulní list Camapanova spisu *Turcicorum tyrannorum qui inde usque ab Otomanno rebus Turcicis praeferunt, descriptio* z roku 1597.

## Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. *Jak Campanus prožíval staroměstskou exekuci?*
2. *Charakterizujte prostředky, jimiž autor dosahuje dramatické hutnosti děje a přibližuje historický kolorit.*
3. *Kteří další čeští autoři zobrazili tuto historickou událost?*
4. *S pomocí slovníku či internetu se pokuste **vyložit** označená slova.*
5. ***Vyhledejte na internetu informace** o druhém českém stavovském odboji, který vyvrcholil bitvou na Bílé hoře a popravou 27 českých pánů na Staroměstském náměstí. Jak tato událost ovlivnila podobu českých dějin?*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

6. *Vyhledejte informace o jednotlivých českých pánech a prezentujte je.*
7. *Co víte o osobnosti doktora Jesenia? Vyhledejte informace o Mileně Jesenské, potomku Jeseniova rodu. V čem se její osud shoduje s osudem prapředka?*



**ROZINA SEBRANEC**

Rozina byla šestnáctiletá dívka, která vyrůstala v rodině svých pěstounů, kováře Jana Turka a jeho ženy Markéty, rukavičnice. Kovář byl často opilý a tloukl ji, nevlastní matka neměla pro ni vlídné slovo. Jediný, kdo se k ní choval laskavě, byl převor Antonín, který ji kdysi jako nemluvně našel na prahu kostela sv. Františka. O svém původu nevěděla nic, proto jí říkali „sebranec“. Přes všechny útrapy z ní vyrostlo krásné a smělé děvče.

**Úkoly pro práci s textem v hodině:**

### INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1. *Koho podle obsahu označovalo podstatné jméno sebranec?  
Jaký je společenský status takového člověka?*
2. *Diskutujte ve dvojicích o tom, jak se cítí člověk, který je z různých důvodů vyloučen ze společnosti nebo kolektivu, v němž přesto musí pobývat. Své postřehy srovnajte s postřehy spolužáků.*
3. *Jak se člověk může vyrovnat s pocity méněcennosti, když ho odmítne přijmout skupina, do které by chtěl patřit?*



**Rozina sebranec**

***Podívejte se na historické drama v režii Otakara Vávry.***

Československo, 1945, 94 min

**Režie:**

[Otakar Vávra](#)

**Scénář:**

[Otakar Vávra](#)

**Kamera:**

[Jan Roth](#)

**Hudba:**

[Jiří Srnka](#)



## INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

### **Hrají:**

[Marie Glázrová](#), [Zdeněk Štěpánek](#), [Ladislav Boháč](#), [František Kreuzmann st.](#), [Jan Pivec](#), [Gustav Hilmar](#), [Saša Rašilov st.](#), [Antonín Šolc](#), [Lola Skrbková](#), [Zdeňka Baldová](#), [Marie Vášová](#), [Vladimír Řepa](#), [Stanislav Neumann](#), [František Filipovský](#), [Josef Pehr](#), [Zdeněk Dítě](#), [Vítězslav Boček](#), ....